

„ОПТИКАНЫН“

ШАЛЫПЧЫЛАРЫ

Чонга ачы-дуза чедиринин хевирлери хой яныз талалыг. Он бирээнинге Кызылда «Оптика» дээр, карак шили белеткен турар магазин хамаары. Эпиг көрүштүг карак шилдери-биле чоңу хандар дээр бистин хой эвес кижилер коллективинин чангыс демин кызыкмаккай ачылган турар. Бистин ажилыбын хемчээлин, аңаа улустун херегелин моон алаанда саннар дораан дөргүзөр. Чүгө 1972 чылда 16800 көстүктү белеткен, он 6700-үн районнарже чоруткан болган 4200 көс-

түктү септөөн. Бир чыл дургузунда кылган ажилдарын өртөз 70 муң ажыг рубль болган. А магазин болган он мастерскаазында ачылган турар бүгү кижинин саны чүгө 8. Бистин бичин коллективинин бүгү совет кижилер-биле бир дөмөй шудургу ачылган, эки шынардыг күсөткен бараан-биле херегекчилерин хандырып, чогуур үзөңдө культурулуг өзү-биле бараан болур дээр кылып турар. Ол чорук халас барбаан.

Магазин бүдүрткө планын ажыг күсөдөп келген. Ол дөргө ында ачылган турар мастерлерин, репетарларын күженишкенин ажилын ачында бүдүр турар. Күш-ажылчы маргылдаага эң эки көргүзүткү коммунист күш-ажылдын шалыпчысы мастер Анна Абрамовна Чанчина чедип алган (адаанда турукта). Ол бедик мергежилдик, дуржулгалыг ажилдакчы. Көстүктө кылдыра өзөсч чарыгалды үндүрүп, бедик шынарды күсөдөп, он ажыгында онза чүгө. Көстүктөр болган он шилдери аажок бүстүчүл, бичин-ле оварымча чок кылдыра дораан бүстүбөр. Хоочун мастерлерден хулаа чок ачылган турарларын кайзын ол дээр: Мария Фунтикова (үстүндө чурукта), Надежда Богданова, Елена Межевкина... Олар бо бүдүрүлгө хой чылдарда ачылган турар болган шугу коммунист күш-ажылдын шалыпчылары.

Магазинни коллектив шалыпчы ажил-жи дээр Тыяның аптека эргелелин Хундул бижин-биле паннаткан. Тоску беш чылдын база бир шалыпчы чынында бүдүрүлгө планын хуусаа бетинде, декабрь 28-те, күсөдөп деп бедиктен социалист күсөдөп берген алган ачылган турар. Кол сорулга — коммунист күш-ажылдын коллектив дээр туржур. Бистин алган хулаагелеринин мындиг чүдүлүр кирип турар: пиланд ажыг 6, 6 муң рубльдин бараанын бүдүр болган сайгар, материалдарга камналгалыг болуп, көстүктөр болган шилдерин бүстүр чорун планга удур 0, 2 хуу кызырар (ол дөргө 250—300 кезек шил), чагыгны бир хонуктан эрттирбейн күсөдөп (доктааткан хуусаа үш хонук), хой-айга үрүмөктөп салар салдылар организастаар дээр, онда өскө.

Хулаагелер күсөлдөп чылдыг баштайгы хүнеринден эгелеп боттанып турар. Бирги кварталдын планын 103,2 хуу күсөдөп, эркен чылдыг ол үзөңдө деннөргө, 2800 рубльдин бараанын артыкка сайгарган, 3600 карак шилин кылган болган 1400-тү септөөн. А апрель айның планын хуусаа бетинде күсөткөш, Май 1-ни күш-ажылчы бедиктер-биле уткан бис.

Чонга ажитыг үүлени бүдүрүп турар бистин коллективин ажил-жи ыныг.

В. КЛАТТ,
магазинни директору.
С. ФЕОКИСТОВТУҢ фотолору.

«Шынын» материалдарының изи-биле

ПАРЛАТТЫНМААН ЧАГАА

Чыраа-Бажи ажилчын кооперацияның даргазы Сарыглар Базыр-оолдун ажилга харымсага чогуу, араалан, турму үрөөр чоруп, карым-халаалыг байдалын илереткен чагаан кылган, хемчөг алыры-биле республиканың баштаар черинге редакция шыялтыккан. Он даргазының оралакчым эң С. Юмбунуң дыңнатканы болза:

— «Карым дарга» деп эгелг материалда илереткен фактыларын хыналда бадыткаан Чыраа-Бажи ажилчын кооперацияның ажилының дугайында айттырмын республиканың баштаар черинге чугаалашкан. Сарыглар Базыр-оолга шыгын хемчөгни хүзөткөн.

ПАРЛАТТЫНГАН СООНДА

«Шынын» апрель 12-де үгөн мөңгирге «Партияга хүзөөн алымшкын» деп эгелг чүчү парлаттыган. Ол материалда шүгүмчүлө СЭКП Тес-Хем райкомунга база хамаары. Райкомдун партия-организастыг килдинин эргелекчиз эң Т. Сандааның дыңнатканы болза:

— Соңунга парлаттыг шүгүмчүлөгө үндөлдөш, партия райкому, он партия-организастыг килдинин моон сонгаар партияга хүзөөн алымшкынны өңкөндөр талазы-биле чамдык ажилдарын чоруткан. Парторганпация секретарының өөрдилгелг семинарны организастаан, ажил дуржулгаа солтур хуралдарын эрттиргилеэн. Шак ыныг хемчөглерин моон сонгаар-даа боттандырар.

ДЕЛЕГЕЙ. БО ХҮННЕРДЕ

Л. И. БРЕЖНЕВТИН НОМУ

БОНН. (СЭТА). Барыын Германияның «Пальру Генштейн» дээр ном үндүрер чери немец дыл кырынга СЭКП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежневтин чугааларың болган илестелеринин чымын номун парлап үндүргөн. Ол ном «Леонид Брежнев Совет Эвилелинң политиканын болган делегей харылааларының дугайында» деп аттыг. Ында эң Л. И. Брежневтин 1970—1972 чылдарда чугаалары кирип турар.

Пекинде чедө берген

ПЕКИН. (СЭТА). Кызыгаар айтырларын шиптирлээр талазы-биле совет-кыдат чугаалажышкынында совет төлөөлөрүн баштайгы, СССР-нин Дахтыкы херектер министринин оралакчысы Л. Ф. Ильичев болган СССР-нин КУР-ла элчин, СЭКП ТК-нын кижигүн В. С. Толстиков олар май он беште Пекинде чедө бергенер.

Албанның аян-чоруу

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-нин Министрлер Чөвүлелинң Даргазы В. Штофун чалаанын дугааар ЮСФР-ниң Эвилелин күсөкчи нечазынын Даргазы Д. Биедич ында албанның аян-чоруу кылып чедө берген. Шенефельд аэродромга Д. Биедичин В. Штоф болган ГДР-нин өске-даа удуртчулары уткуп алганнар.

УЛУГ СУДНО

ТОКИО. (СЭТА). «Ниппон кокан» дээр япон фирма Цу хоорайга хары угда 295.500 тонна нефти-руда чүктүрөп кучулуг суднону сүткө салдып кириген. Ол дөргө ыныг хевирини делегейде эң улуг суднозу болур.

ЧУГУЛА БОЛУУШКУН

«Финляндия-Совет Эвилели» нитилелдиг 1972 чыл дургузунда ажил-чорудалгаында эң чугула болуушкун Совет Социалисттик Республикалар Эвилелинң тургустунганының 50 чыл оюнуң байырламы болган. Эрткен чымын ук нитилел шугу чүдү-бүрү бир муң ажылды чоруткан, аңаа бир миллион ажыг кижиги киришкен. Ол түвнелди «Финляндия-Совет Эвилели» нитилелдиг Төлөөлөр чөвүлелинң хуралында чижок кылдыр көргүскөн. Эрткен чымын ук нитилелдиг ажил-чорудалгаында чугула болуушкуннар Финляндияда СССР-ниң кудтурга хүнвери база Ленин орденинң күрүнө царигинң болган Балтий Флотунң ийи дахтыр Кызыл Тук орденинң ыр, таныч атамбылның Финляндияда чедикшигинн көргүзүлгө болган дөргө Төлөөлөр чөвүлелинң кижигүнвери боттарының чугааларында демделгөн.

УЖУРАЖЫШКЫН

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Майның он беште аңаа стратегтиг чепселгенишкенинн ызыгаарлаар дугайында чугаалажышкыннар кылып турар совет болган америк төлөөлөрнң элчеглиг ужуражышкыны бооп эртен.

БОМБАЛААШКЫНГА УДУР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Камболжанын девисээрин америк ужар чүдүлүр бомбарир үргүлчүлөр турар. АКШ-тын конгрессинң төлөөлөрлөр палатасынң бөлүк кижигүнвери аңаа удуртанып үнөш. Ол дайынзарак үлгелдигерин конгрессинң күсөлсоруңга удур кылып турар. Ычанганш ук үлгелдигер шылдаас бис— деп онзалап айткан.

САДАТТЫҢ ЧУГААЗЫ

КАИР. (СЭТА). Египеттин президентин Аявар Садаг Улусчу хуралга чүчө чугаалашп, кораль агрессорларга холбаштыр «бистер ам-даа дыка үр демисежер алаар бис, чүгө дөргө бүгү улусту тызлап турар кижилер, бистер, шугулуус сыйры каттышпас болуусуна, күзүн сорулгаларымын чөдө чедип ап

МИНИСТРЛЕР ХУРАЛЫ

ПАРИЖ. (СЭТА). Барыын Европаның 17 күрүзенинң сүмелжиле организастыгы — Европа Чөвүлелинң кижикчилерин чурттарын министрлеринң комитетинң хуралы Страсбургка болган. Европаның экономиканы нитилелдигеин калбарткан соонда Европа Чөвүлелинң ролон олар чугаалашкан, кады ажалдажылга болган аймыл чок чорук айтырларынң талазы-биле нити-европа чөвүлел хуралыга белеткелдин чоруп турарын дугайында санал-онал солшакынар. Оларын бодап турары-биле алдыра, ол чөвүлел хуралды 1973 чылдын чай эгезинде эрттирип болур апарган.

Магдебуртун демір-орук тудугжулары Совет Эвилелин-ден релсе салыр тускай машиналар алганнар. Он ачымында ажилчыларның күжүн камнаар болган демір-орукту салырын дүргөдөп.

ЧУРУКТА: совет машинаның дузаа-биле Шверин округта демір-орук шугуун салып турары. ЦБ — ПМА-ның фотосу.

ЛИВАННЫҢ ЧОВУЛАҢЫ

Ливан армия биле Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң аразында калдаа хүн дургузунда тулачушкуннар бооп келтенип, соонда Бейрутка тайбышкылар байдал каттап тургустунган. Ливан наймысалаа аргымылга кылды хоругутуп үе турарын соксаткан, магазинер, банкылар, столовалар каттап ажитыгын болган амдырал чазалы берген. Ливаннң муруну талазынң болган чөдө девисээрлериң байдалы дүшкүрүтүп болбушан. Чепселтиг сегиркип алымшкынар түдүктө, чуртта аргачыга херек кырында ливан чепселтиг күштеринң холуңе шыялч берген турда, халааны берген Амин аль-Хафезтин чазалың орунуга амдаа чаз чазып тургустунмаан. Кирисит байдалдан уштуруп удур арга тыварын болза, президент Франкель парлает бөлүктөринң удуртчулары-биле сүмелжирин үргүзүлүп турар. «Ал-Низа» солдунуң дыналып турарын дугааар алыра, премьер-министр чоразан Р. Караме-биле ужурашкан соонда, демиселгелг социалист партияның даргазы К. Джумбат ливаннарда болган палестин улустун төлөөлөкчилеринге бүзүрдиг чазак тургузарын негөөн. Ливаннң эрге-чагыргалы биле Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң аразында харылааларын калдык болурун тодартып айткан бүгү дуржулгааларын санырыңе болган байдалдарын, бүрүн соксарыңе ол кийгырар.

Парлаалың дыналып турарында алгач көргө, чепселтиг сегиркип алымшкынар бүрүн таарыштыр шиптирлээр чедип алыр сорутуу барымдалаш, чуртка ливан эрге-тагыра черлеринң болган Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң төлөөлөкчилеринд каттышкан тускай комитетти тургускан. Ливанда аям-дүмашкыларнң ол өлүктүр чорунуң бооп турарын дугайын дыңаш, бүгү араб чөдө түк дүзүрөп. Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң аразында калдаа хүн дургузунда тулачушкуннар бооп келтенип, соонда Бейрутка тайбышкылар байдал каттап тургустунган. Ливан наймысалаа аргымылга кылды хоругутуп үе турарын соксаткан, магазинер, банкылар, столовалар каттап ажитыгын болган амдырал чазалы берген. Ливаннң муруну талазынң болган чөдө девисээрлериң байдалы дүшкүрүтүп болбушан. Чепселтиг сегиркип алымшкынар түдүктө, чуртта аргачыга херек кырында ливан чепселтиг күштеринң холуңе шыялч берген турда, халааны берген Амин аль-Хафезтин чазалың орунуга амдаа чаз чазып тургустунмаан. Кирисит байдалдан уштуруп удур арга тыварын болза, президент Франкель парлает бөлүктөринң удуртчулары-биле сүмелжирин үргүзүлүп турар. «Ал-Низа» солдунуң дыналып турарын дугааар алыра, премьер-министр чоразан Р. Караме-биле ужурашкан соонда, демиселгелг социалист партияның даргазы К. Джумбат ливаннарда болган палестин улустун төлөөлөкчилеринге бүзүрдиг чазак тургузарын негөөн. Ливаннң эрге-чагыргалы биле Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң аразында харылааларын калдык болурун тодартып айткан бүгү дуржулгааларын санырыңе болган байдалдарын, бүрүн соксарыңе ол кийгырар.

Парлаалың дыналып турарында алгач көргө, чепселтиг сегиркип алымшкынар бүрүн таарыштыр шиптирлээр чедип алыр сорутуу барымдалаш, чуртка ливан эрге-тагыра черлеринң болган Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң төлөөлөкчилеринд каттышкан тускай комитетти тургускан. Ливанда аям-дүмашкыларнң ол өлүктүр чорунуң бооп турарын дугайын дыңаш, бүгү араб чөдө түк дүзүрөп. Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң аразында калдаа хүн дургузунда тулачушкуннар бооп келтенип, соонда Бейрутка тайбышкылар байдал каттап тургустунган. Ливан наймысалаа аргымылга кылды хоругутуп үе турарын соксаткан, магазинер, банкылар, столовалар каттап ажитыгын болган амдырал чазалы берген. Ливаннң муруну талазынң болган чөдө девисээрлериң байдалы дүшкүрүтүп болбушан. Чепселтиг сегиркип алымшкынар түдүктө, чуртта аргачыга херек кырында ливан чепселтиг күштеринң холуңе шыялч берген турда, халааны берген Амин аль-Хафезтин чазалың орунуга амдаа чаз чазып тургустунмаан. Кирисит байдалдан уштуруп удур арга тыварын болза, президент Франкель парлает бөлүктөринң удуртчулары-биле сүмелжирин үргүзүлүп турар. «Ал-Низа» солдунуң дыналып турарын дугааар алыра, премьер-министр чоразан Р. Караме-биле ужурашкан соонда, демиселгелг социалист партияның даргазы К. Джумбат ливаннарда болган палестин улустун төлөөлөкчилеринге бүзүрдиг чазак тургузарын негөөн. Ливаннң эрге-чагыргалы биле Удурлажышкының палестин шимчөөшкенинң аразында харылааларын калдык болурун тодартып айткан бүгү дуржулгааларын санырыңе болган байдалдарын, бүрүн соксарыңе ол кийгырар.

Польша Улус Республикада судно септээр бүдүрүлгө черлерин улам хөгжүдөрүнчө улуг кичизней салып турар. Ол

далай болган хем судноларының техниктиг чепсел-херекселдерин чазартырынң эрге-жок чугулазы-биле холбашкан. Амгы үедө Гданьск де-

висээринде 60.000 тонна чед чүктүг суднолары септээр чери туруп турар (чуркуну кер), ЦАФ — СЭТА-ның фотосу.

ТАЙБЫЦНЫҢ СОВЕТ ФОНДУЗУ

СЭКП-ниң XXIV съездининң хүлөө алганга Тайбыцын программанын бүгү делегейин бургунаар депшилгелг кижиги төлөөлөкчилеринн ханымзын чүдүлүгүнү хүлөө алган. Тайбыцын ол программаны бо аразында кайгамчык чаа-чаа чөдөшкенин чедип ап турар. Ол дугайын тодартып көргүзүп турар чүдө болза. Ытыкыда дайының соксатканы болган аңаа тайбыцын доктаатканы болур. Ыстам улустун америк агрессияга удур бодунуң чөдүт хосталга дайының талас үгөнү — вьетнам улустун, он оодар, кыстарынн маалырым демиселин болган бүгү-ле социалист чурттарын, коммунист болган ажалдын партияларын база тайбыца ынакшыдыг бүгү-ле депшилгелг күштеринң интернационалч деткимче-дуаламчының түңнел болган.

СЭКП-ниң XXIV съездин национал эрге-шөлүзүнн хосталгазы дээр демисежерин турар улустар-биле эң-сегил каттыштырып ачылдаар чагай. херектин ленинч, принципине шыныын база катан бадыткапшаан, империализмге удур нити демиселин эрге-ажык дөш, бүгү-ле массалыг организастаар болган шимчөөшкенин-биле дем каттыштырып, чангыс ай кады ажилдарының эргенон чугулазын онаалат айткан.

Хой наднавал совет улус тайбы, хосталга, каммарышпас чорук, ас-кечки дөш демиселин-дөш бирси оорудула чоруп, аңаа идөөкчл-лик-биле кирип турар. Ытыкарга тайбы дээр демиселге киришкенин эң тода болган ажитыг хевир чүд дөш, империализмге эжелекчилерге удур демисежирин турар улустарга материалдыг деткимче-дуаламчыны көргүзери ол болур. Шак ыныг дуаламчыны эң ылаңы америк эжелекчилерге удур хой чылдар дургузунда аар-берге демиселди чорудуп, халаптыг калжыдал, когаралга таварышкан маалырым вьетнам улуска болган империализмге колони-заторларынң даралымын алаанда аар-берге байдалда туруп турар араб чурттарынң улустарына база грек патриоттарга болган өске-даа демиселчилерге көргүзери болур. Ол дөргө чагай сеткилди кий бирүзүңү интернационалч херөз-дир.

Тайбыцын камгалаар болган бодунуң национал хосталгазы дээр демисежирин турар хой-нити шимчөөшкенин херөгөзүп аска-херөкти кайда туруп турары? Ыдыг аска-херөкти Тайбыцын совет фондузунда туруп турар. Тайбыцын совет фондузун болза массалыг хой-нити орталастаа болур. Ол — 1961 чылдын апрель 27-де Москвага Тайбыцын совет комитетинң дахтыкы чурттар-биле кудтурга харылааларын болган ынаралдык совет нитилелдер эвилелин. Азия болган Африка чурттары-биле эң-сеткил каттыштырылажыын совет комитетинң, Совет херөз-дөшпер комитетинң, совет эртемселперинң Нагунш комитетинң, СССР-ниң аныктар организасталарынң комитетинң, СССР-де КНО-

га дуалаар ассоциацияны, Кызыл Крест болган Кызыл Чартык Ай нитилелдер чөвүлелинң күсөкчи комитетинң болган СССР-ниң Төп херектелер эвилелинң савалын дугааар тургустунган фондур.

Тайбыцын совет фондузунуң соругаа болза бүгү делегейге тайбыцын камгалаар болган бижыкчаар, улустарынң аразында эң-айбарлыг бижыкчаар, бот-бодун билчир, чепселгенишкенин бүгү-нити болган бүрүн дүжүрениңе дуалаар соругаалыг бүгү организасталарга база кижилерге сак-хө дуаламчыны көргүзөр хүлөөлгелг. Он аңыда тайбыцын болган наймардык конгрессерин, конференцияларын, семинарларын, фестивалдарын эрттирениң, тайбың дээр улустарынң шимчөөшкенин калбартырыңе уталанга делегелерин болган өске-даа ажилдарын организастаарында база оларынң культуруг болган эртем-билгидеңиң бедиринде аска-херөкти-биле дуалаар база аңаа идөөкчл кирижи болур.

Тайбыцын совет фондузун тургусканын совет кижилер чүдүлүгүнүң хүлөө алган. Ычанганш аска-херөктин болган үнөмгү чүдүлгө чыгыш, аңаа идөөкчл-лик-биле кирижин интернационалч хүлөөлгөн кылдыр көрүшкөн, ол аңыда уаг көдүрүшкүн-биле кирип турар. Тайбыцын ол фондузун байыларын хой-ай албан организастаа, үлөтүр, бүдүрүлгө, школа, өөрдөлгө черлери, колхозтар, совхозтар болган тус-тус кижилер кирип турар. Тайбыцын совет фондузун дугааар-ла бүгү чоңунг чылдаазы бол берген. Миллион-миллион совет кижилер тайбыцын совет фондузунга ийчар кирижин бодунуң ыдыктыг болган интер-

националч хүлөөлгөн кылдыр көрүп турар. Тайбыцын бижыны-биле камгалаар, дайыны болдурбас дээр база чаа дайынын аймылынга таваржып каражадан болган империализмге идөөкчлериң даралынын алаанда киличкелтенген чонга дуалаажыр дээр, олар ачылган алган шыгамырында аска-херөктин эң тура-биле салып турар.

Тайбыцын совет фондузунуң чылдаанын бистин Тыва АССР-ниң ажилчы чоңары база-ла улуг көдүрүшкүн-биле кирип турар. 1967 чылдан бээр тайбыцын совет фондузунга — маалдырлыг вьетнам улуска дуаламчы кылдыр чыл санында хой түнүг аска-херөктин кирип келген. Тайбыцын камгалаарыннң ужура-дузын болган тайбыцын совет фондузунуң ажил-чорудалжынын дугайын ажилчы чонга тайбылор-лап таныштырар талазы-биле дык хей партия, комсомол организасталары болган херөзженир чөвүлелери улуг ажилды чорудуп турар. Ылаңыга Бай-Тайга, Эрзин, Овур районнарың болган Кызыл хоорайнын үлөтүр, бүдүрүлгө, албан организастаа, школа, өөрдөлгө черлери болган колхоз, совхозтары Тайбыцын совет фондузунга 1972 чылда 3.000 аска-херөктин чыл бергенер. Бу улуг патриотч болган интернационалч херөк херөзженир чөвүлелери үлүг организастаа ажилды чорудуп турар. Кызылдың «Көк-Төб» Эрзин районун «Мөр» болган «Кызыл» херөк колхозтарында херөзженир чөвүлелери 150 рубль, Бай-Тайга районун райполз херөзженир чөвүлелери — 120 рубль, «Эзели» совхозта чөвүлелери — 100 рубль шилетилеэн.

Ынаалажок бо буянын чагай херек бистин республикада шоолт чорбай, чүгө өй-өйүн

ажылы болуп турарын минир херек. Чоңунуң ортузунга таймыр-массалыг ажил чете чорутумайн турар. Бо чугула ажилды чоңунуң ортузунга калбартып чорудар соруга-биле Тайбыцын совет фондузунга дуалаар республика комиссиянын тургускан. Он составында наймысалаалың албан организастаа, үлөтүр, бүдүрүлгө черлериннң ат-сугарыг кижилер кириген. Он даргазы Тыва АССР-ниң культуразынн болган уран чүдүлүг алдарыг ачылдакчы, чогаалчы С. А. Сарыг-оол, оралакчым — ВЛКСМ обкомунуң секретары Е. Д. Пала.

Тайбыцын совет фондузунга аска-херөктин чылдары бо чагай херек күштерин чорудар дээр республика комиссия ажил-чорудалжы улам эжилди, партия, комсомол, профэвилел болган өске-даа хой-нити организасталары-биле бижыг харылаа тулуп, коллективтер, нитилелдер болган ажилчы чоңунуң ортузунга калбак массалыг таймыр ажилчы чорудары чугула бооп турар. Ам бо хүнерде районнарда Тайбыцын совет фондузунга дуалаар район комиссиялары тургустунуп турар. Ол комиссияларын ажилында партия, комсомол, профэвилел болган өске-даа хой-нити организасталары дуалаар алаар.

Тайбыцын совет фондузунуң аска-херөктин чылдаанын өндүдери дөргө Совет Эвилелинң Коммунист партиянын, Совет чазактын тайбыца ынакшыдыг ленинч политикаын бүгү чогун чангыс эстетил-биле аетип турарыннң база бир чалыш-налчк херекин дээрин утаап билбешай, Тыва-нын ажилчы чоңары Тайбыцын совет фондузун ол чагай ажил-чорудалжыны аска-херөктин-биле идөөкчл кирижи чугаажок.

О. ТОЛГАР-ООЛ,
Тайбың камгалааның республика комитетинн харымсагалыг секретары.

Бөгүн Тыва АССР-ниң Чогаалчылар эвилелинин баштаар черинин үнүүшкүнүг хуралы Барыын-Хемчик районда эгелен. Оон кол сорулгазы — аныяк авторларнын арга-мергежилни бедидери. Ук хуралда Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Өвүр, Мөнгүн-Тайга районнар-

нын болгаш Кызыл хоорайнын аныяк чогаалчылары киржи турар. Орта чамдык аныяк авторларнын чогаалдыктыг өтчөдун дыңнавышаан, оларнын чогаалдарын хоочун чогаалчылар сайгарар. Ол шыкаш хуралдын киржикчилери Ак-Довурактын бүдүрүлгелери болгаш районун ажил-агыйлары-биле таныжар.

МААДЫР ЧОРУК

Муса ДЖАЛИЛЫГЕ

Шагым таандал маадыр чорук
Салгалдардан салгал да-
чым,
Ие-чер дээш туржунуң
Идегедиг девин чораан.
Төрөн чурт, хосталга дээш
Төккен ханым мдык дем-

тадаа, —
Кара-башкы дүйбей күөн
Шүдүстөрүп өттү чыраан.
«Моабиттиг кыдыраама»
Бодаалдарга чырык кысып,
Шүдүстүң өлбөс адым
Чүмү-биле бадаткал каан.
Н. ООРЖАК

АВА

«Ава» деп сөс эң-не эргим,
Ары-сеткил эргитсең,
Чолум, кезим чалактым,
Чоргааралар ынак сөзүм.
«Ава» деп сөс меделсең,

ТЫНЫП ТУРА

Төктүп чыдар кадыр алде
Дөзү божаан теректинеш
Хемчин суундан дестир дэ-
зиг,
Кээргенчиг чайганып тур.
Дуза кадым, тыным аар дээш,

Ам-тында кады туудуш.
Ажил-пнсе, демисези,
Авалар дээш туржун чор бис.
Х. БАЗЫР.

Тура тырмак, тарым алдым.
Дамдылар черде бижым,
Дамыры соп, тыным турар.
О. АРАКЧАА.

ДАГЛАР БОЛГАШ БЫРЫ

Даамай, ширини,
Кичээгелдиг турар
Дагыларны коорумге
тураг;
Ханымдыл чажытарым
шыгжаан,
Хаялары дигреп алган
турар.
Кара чаштан үнүп, чугуап
өстүм,

Харым меңээ шуут-ла
тоолзуг силер:
Чеже өң даш силерде аан?
Сан чок.
Чеже аң-мең өңү барыл,
Түн чок.
Кара чаштан өңүк, таным
меңээ
Харым бербес, кандай
силер, даглар?

Ынчалзажок, ырым дыңнай
сал-ла,
Ымтай бээр, харымдай
бээр силер.
Ыржым даглар баян
мыттыган бээр
Ыржым, үнүң күчүзүң
улауң!
Бөдүн бистин
«Интернационал»
Бөмбүрэкти бүргөй берген,
күштүңү!
В. САГААН-ООЛ.

Районунуң Культура бажы-
чының чанында «Мажалык»
деп агиткультбригаданы 1965
чылда организастап тургус-
кан. Эрткен чылдар дургузун-
да агиткультбригада органи-
заст болгаш бот-тывынгыр
уран мергежил талазы-биле
өзүп билинган.
Агиткультбригада тургус-
тунгандан бээр районунуң
колхоз, совхозтарының ыра-
кы өдөрларда малчынарынга
чанын, күсүк кампанияга
ажылдар үзүндө хову тур-
лагарынын ажил-ишчиле-
ринге, сүт-бараан болгаш мал
фермаларынын коллективте-
ринге хой-хөй концертти

көргүскөн. Оон аңгыда Бай-
Тайга, Мөнгүн-Тайга, Чөөн-
Хемчик, Улуг-Хем болгаш
Өвүр районнарының ажилчы
чоннарынга концерттер көргү-
зүп чорааннар.
Агиткультбригаданың хо-
очун киржинчилери — Зоя
Хомушу, Эрес-оол Ооржак
(бригаданың удуртукчузу),
Римма Сарыглар, Михаил Хо-
мушундан аңгыда, бот-тыын-
гыр уран чүүлге мергежилдиг
Светлана Ямбиль, Любовь
Байыр, Чеченмаа Дадал-оол
дээш өсө-дээ аныяктар не-

межил турар. Бригаданың
бот-тывынгыр артистери чер-
черге баргаш, чүгүл концерт
көргүзүр-биле кызыгаарла-
тынмай, хана солуннар,
агитхуудустар үндүреринге
дузалажып турар.

Агиткультбригада-биле на-
ды чоруп турар пропаганди-
стер А. Монгар, В. Чадамба
партияның XXIV съездинин
шунттирлерин болгаш СЭНП
ТН-ның апрель Пленумунга
СЭНП ТН-ның Чингине се-
кретары ш. И. Брежнев-

тиң «Партияның XXIV съез-
динин шунттирлерин» програм-
малары талазы-биле СЭНП
ТН-ның делегейге аныл-чору-
дугазының дугайында» илет-
келиниң талазы-биле ху-
лапп алган доктаалды ажил-
чы чонун ортузунга таныш-
тырган.
Часын хову ажилы эгелээ-
ниден бээр агиткультбригада
«Барлык» совхозтун Аксы-
Барлык, Бижингит-Хая, «Шен-
паз» совхозтун Улуг-Узун,
Биче-Айгаты хову турлаг-
ларының ажил-ишчилеринге

концерттер көргүскөн. Агит-
культбригаданың программ-
зын районун, совхозтун
ажыл амыдары-биле дууш-
турган.
Мурнакчыларын мактаан
инити ырлар, коюмжатар,
ажыл кылбас аргачыларны
сойгалап шүгүмчүлөөн шо-
дугу чугаалар дээш өске-
да солун көргүзүлгөр бар.
Чинээ, «Күш-ажылга мактап»
деп инити ырга районунуң на-
дз ажил-агыйчынын мурна-
кчылары — Бижингит-Хая сүт-
бараан фермасының сазычызы

Лидия Онуно, хойжу, Ленин
орденнин дилегиңиң Хомуш-
ку Ууртанын, механизатор
Хомушку Артыс-оолду алган,
мактап ырлаптарга, концертти
дыңнап орган инитиниң са-
гыш-сеткили чайгаар-ла хай-
ныгып, сорук кирер.
Агиткультбригада бо хүн-
нерде СЭНП райкомунуң про-
паганда болгаш агитация кил-
дининиң бодаанын графикин
булгаар ховуна ажил-иш-
чилериниң доктаалды алычызы
болуп турар. Чоруунар
чогул тургун, агитбригадачы-
лар!

Т. ТАЛГАНЧИН,
«Шынын» корр.

«Хөндөргей» деп ырларын,
тулугу Д. Баран өрс пла-
кавы эки күтсеткен.
№ 7 агитквартала (удур-
тукчузу В. Ондар) совхоз дик-
тору В. Тамдын-оол «Ин-
жилер ыры», парток сек-
ретары К. Достай-оол «Кызы
чараш» деп ырларын күтсе-
дирге, көрүчүлөр улуг со-

тургаан. Өске-даа күтсе-
дилерин болаш чаданарын
чежезил ол дээр.
Адыр-кежигилер бүгү
чонуу хаара туткан солун
концерттери көр дээш, суб-
бота келири четтикпей ма-
нап турар.
М. ЗРГЕП,
Току район.

мургаан. Өске-даа күтсе-
дилерин болаш чаданарын
чежезил ол дээр.
Адыр-кежигилер бүгү
чонуу хаара туткан солун
концерттери көр дээш, суб-
бота келири четтикпей ма-
нап турар.
М. ЗРГЕП,
Току район.

гаан моондакты» тургузарын
көрүп турар. Оон узуун 1500,
а калбаа 20 километр болур.

Конкут хой санын ыш-
тарым болаш чаданарын
олуртурган 1974 чылда эге-
лээр. Ол-бүгү аажыр улус-
тун куужениншигин болгаш
конкут хой хөргенин негээр
апар. Ынчалза-даа оон алыс
ажыл-дузаны ол бүгү чары-
даалы чайгыр дугаар. «Но-
гаан моондак» эзелтенден
чаа-чак черлерин чаалан
айл, чурттуң солуг район-
нарының агар-бойдузун ар-
харе-чорос белек өскерттир
эчээлде белек дуурутту кул-
тураларын өстүреринге та-
арымчалык байдаларын тургу-
зар, курт үстүрүн ыш ма-
териалдары-биле хандырар.
И. МЯКИШЕВ.

дургузган. Оларда сагышка
артып надыр эки, сагышка
кербес, сөзү хой эргей-дээ
чогаалдар бар. Ынчалза-даа
чамдыктар, ылангыя М. Дор-
жу, А. Даржак, В. Серен-оол
баурут пүлүк дээш демисе-
жип эгелен деп чугаалап бо-
лур.
Тыва литератураның аныяк
өзүмүдө чедикшиктер чок
деп болбас. Оларга — аныяк чо-
гаалчыларын боттарының
ажылына шың, партиягы ту-
рушта туруп, боттарының чо-
таал амыннга социалисттик
реалисттик принциптеринге
дайып турарын база немесе
чогуур.
А четкестер бисте чедикши-
ктерден хой. Партия бисти
бедик идеялык чогаалдар би-
жириңче үргүзү кылгырып
турар. Бедик идея каян, кан-
чап чедип адынарлар?
Маана, бир талазында те-
орияны эки билдир, ыш тала-
зында, практика кырынга чо-
гаалдар билдир черек. Бис-
тең чогаалчыларынга ол
ийиниң ийиндилерин хары ол-
да дегге күтсөтпейн турар
чүдү бар, теорияны билдир-
лаа, практика кырынга оу
ажылдап билбес болгулар.
Чок болза чогаалдарын хой-
биле билдир, практика кыры-
нга ажылдап-даа турар, теори-
нын негелдеринге дүштүр
билдир шыдаалын баргалар.
Оон аңгыда каш пүлүк би-
жи, оларын солун-сеткүүлге
парлап, радиога чарашкан,
«Чедикшик» деп санай бер-
гээр таарымча чок. Чиг, че-
дир кылбаа чогаалды чон ху-
лапп албас, чаныс азы шала
помчап, кедер салып каар.
Ову болдурбас дээш, чогаал-
чылар мергежилни хов-бүрү
бедидер, теория талазы-биле
доктаалма кеспегенер, киле-
сиктерле өөренип жүктүрүт.
Чинчалза-даа, улуг көмүрүлг
чогаалдарга — романдар, тоолу-
га, шынга, пүлүкчүлөг, чечен
чугаага — тема биле идеялар
аңгыда, сюжет, композиция,
оң элементтерин ылап-ла
турар. Оон кырынга дыңды
негелдерин база бар. А шү-
дүккө негелдер бир ылазы.
Аңа хевир биле утка ылап-ла
дуушкен турар, аңа эге бол-
гаш сөзүгү үжүктөткөн, ол ха-
маак чок сөстөрүн ортузунда
слогтарын аныяары, ритм,
чурумал, деңгеле, эпитет, ги-
пербола керек. Бо негелдерин
нын авторлар чедир билбээни-
ден азы билеп турар-даа,
оарын чедир кылдырыдан
тувенгениннен шымар куду
чогаалдар көстүп кээп тур-
ар.
Үстүрү тематика, эчи-
лор, балдылар, харылаачы-
лар, ыш ажилдакчыларын,
прокуратура, суд, маглаа
ажылдакчыларын, чола-
чыларын, бойдуо камгалы-
нын дугайында шымар дээш,
хемчээл талазы-биле улуг, ут-
ка талазы-биле ханы чогаал-
дарың ам-даа тургустунмаа-

ны хараалачыт.
Тыва литературалар урутар
чогаалы тургустунган, аңа
тус-тус чогаалчылар боттары-
нын үзүтүн хире-шаа-биле
кирген. Сөөлү чылдарда ол
ажылды аныяк чогаалчылар —
батыш эртемниң эштер ыла-
гы К. Эсер-оол, Б. Ондар,
Е. Танава, Х. Ойдын-оол, Ч.
Кара-Кыска болгаш оон-даа
өскөдөр боттарыңа аш турары
өвүрүчүт. Ынчалза-даа кээ-
диган ажилдарын шымары
аңаа чогуур негелдерге чет-
пес, сан талазы-биле элест,
школа, пионер ажилынын ду-
гайында улуг хемчээлдег то-
лаал ам-даа чок. Урутар сад-
тарыңа таарымча деп чо-
гаалдар санын, оң уктуру-
дан бистик бышкыларын —
инжендирчилеринс берге
байдалга таарыктып турар.
Интертүрүн болгаш уран-
чүдүлүг көрүдүреринге критика
улуг уктуру-дузалайт. «Инте-
ртура» критиказының дугайы-
нда СЭНП ТН-ның тускай док-
таалды күтсөтпейн турар
ылга чогаалчылар элени ажил-
чы кылган. Ол керекке аны-
ктар база боттарының таугу-
хуузу кириштирин турар
ылгангыя К. Черлик-оол, С.
Чыргал-оол, А. Даржак, М.
Доржу, А. Бегин, Чүдүм Чан
дээш оон-даа өскөдөр. Олар-
нын чүдүлүгүн помчуп көр-
гө, ол-бо авторунуң номунун
дугайында колдуудал
лым үнелелди берип турар.
Ынчалза-даа рецензиялар,
чүдүлүг чаныс талаалар,
оларын авторлар чүгүл че-
дикшиктерин талазын сүргөт.
Ханы анылап кылбай, чөп-
пес талааларын сөөлүңе каш
сөс-биле чугаалап каары чад-
кыл апар чыдар.
Аңаа-даа, улуг-даа чо-
гаалчыларын мурнуула тур-
ар сорулгадан бистик хевээр.
Ол чүд дээр, чонга бедик
идеялы, ханы утка-пнарды
чогалдарын бээр-дир.
Бижингиттин мурнуула азы
билдир турар, классиктерден,
чечен сөстүң мастерлеринде
өөренип, өөренип база катап
өөренип! Совет улус тоску
беш чылдык шунттирлүг үш-
кү чымынчы планын
даалгаштарын күтсөдир турар
болтай. Беш чылдык маа-
дырлары — литератураның
маалыдары болур уктурут.
Ол дугайын СЭНП-ниң Чо-
гаалчылар эвилелиниң баш-
таар черинин чоңока чаа бо-
луп эрткен пленумунга ту-
галажык көргөн.
Хүнүнү маалыдарын бот-
тарының ронпарамыска,
шкылдарына, пүлүкчүлөг-
лөсө, чөпчүл тургаларыска,
ылангыя дайымын дээштит
жалар — өчөрткөткөс, пуб-
лицистикамыска чуруп көрү-
гөүтсөдир бис.
С. СУРҮҮ-ООЛ.
Тыва АССР-ниң Чогаалчы-
лар эвилелиниң секретары
болгаш литконсултантымы.

Чайгы сезон ажиттыгынган

Республиканың наймысалымын спортчулары Култура-
ның болгаш дыштангыларын Гастелло атыг пармынган
спорт төдөрлөк спорттун чайгы сезонуң байырлык бай-
далга ажилды, спортчу пармыдаарыны эгелен.
Сезонунуң ажилдыкшынын соода хоорайның бирги че-
рин дээш футболга беш, волейболга ар узутуң 13, хөргө-
жериниң 7 пилдик командадарының маргалдамы эгелен.
«Хүр» стадионуң «Динамо»-биле «Луг» командаларынын
футболга соода оюнун спорттун ол хөвринге хандыкты-
лыктар улуг спорттунга-биле көргөткөн. Оонун түшенинде
сан 3:2 болуп, «Луг»-ниң гниестен-биле доогулан.
Волейбол маргалдажынын баштайгы оюнларында ар
узуттан «Динамо» балкы утканыннын, аэропорттун, хө-
ргөженинден хоорайны шундиге командалык ойтак-
чылары аштырымык чок чоруп турар.

Телевидение

МАП 17-ДЕ
КЫЗЫЛДАН
18.00—Телемелдээр. 18.15—Телемелдээр. Чарлаалар, рек-
лама.
МОСКВАДАН
18.30—«Москваның сымдыктары» деп уран чүүл фести-
валынын түнөк концерт, 19.40—«Ари Барбюс» (Төрүтүн-
генден бээр 100 чылдыга). 20.10—«Москваның сымдык-
тары» деп уран чүүл фестивалынын түнөк концерттин ула-
чызы. 21.20—«Чангыс олурутда». Варшава керээзинин 18
чыл оюнга. 21.40—Өнүгү телекөргүзүт. К. Зиларов—«Хаан-
нын өршөк». Фильм-шн. 23.00—23.30—«Уе». Информа-
тыг программа.

Агаарың температуразы 12—
16 градус чылг болур.
Кызылда бүргө, аямыр, чар-
бас, барыш улааныншы-
ныг хаттыг дүргөни секун-
да 5—9 метр чедер. Агаар-
ның температуразы 12—14
градус чылгыр.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларда

МАП 17-ДЕ
«НАЙРАЛ»: «Петерс» 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10,
19.05, 21.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Иссык-Куль» кызыл чечектери» 15.00,
16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Адам биле Хеве» 15.00; «Кашмирге мях-
шыл» (2 серия каттай) 17.00, 20.00 шактарда.
«ПОНЕР»: Киночыны 9.00, 10.50, «Ыры башкызы»
12.40, 14.40; «Хөргө-биле дайым» 16.40, 18.40, 20.40 шактар-
да.

Солун неделяда 6 катап үнө р

Пар. ама 2. Тираж 15453. Чагыт № 1250.

«Тоора-Хем» совхозтун тө-
вү — Адыр-Кежиг суурун
Култура бажынынга агит-
кварталар концерттери суб-
бота хүннеринде эртип турар.
Эрткен субботада № 6 болгаш
7 агиткварталарың кон-
церти солун программалыг
болган. Моон мурчунда бооп

турган концерттерден про-
граммаларын таарыштыр ши-
ли тургусканы эки.
Улуг, биче кижилер хоху-
тур турупкан ыры бөдүктери
улуг Ленин, Коммунист пар-

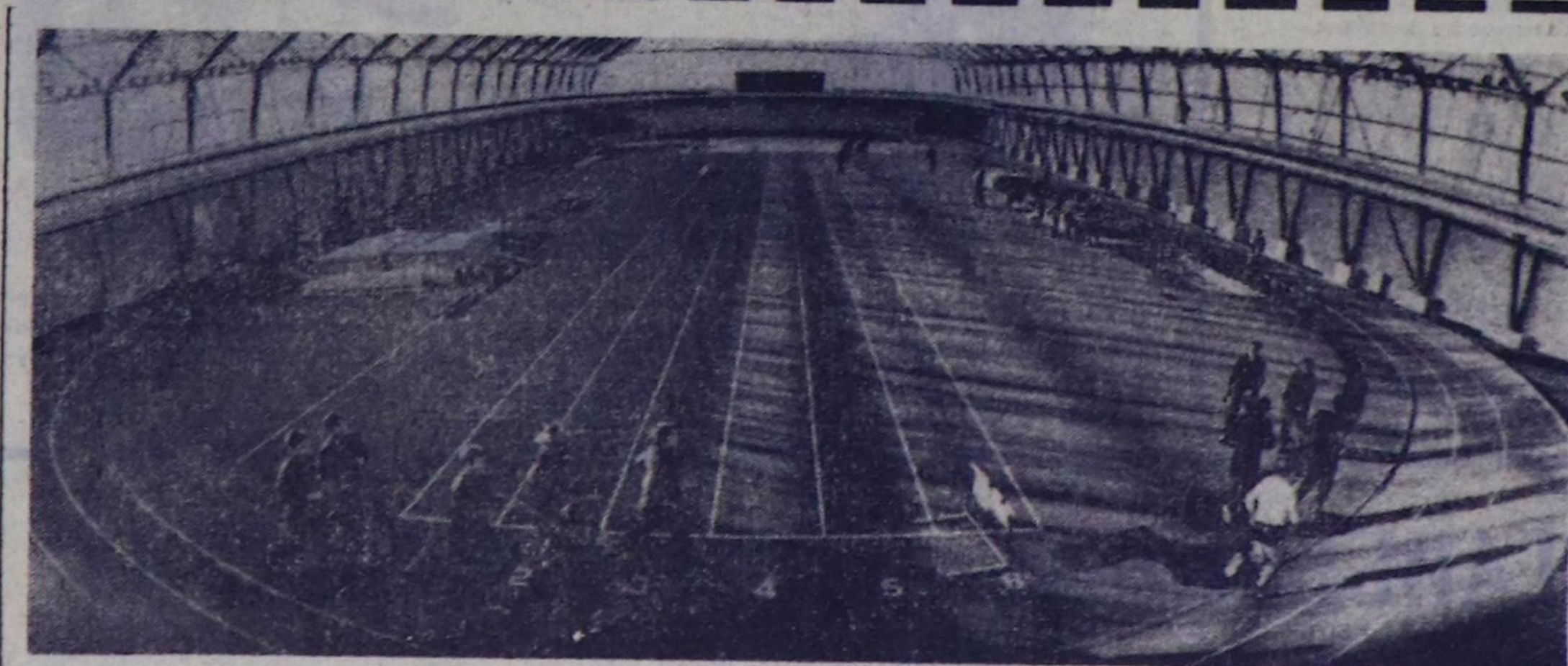
тия, Төрөн чурт дугайында
ырларын билик көдүрүшү-
нү-биле ырап турдулар.
Концерттериниң адык-хе-
ви көрүштүг, чараш, сцена
культуразын сагып турары

эки. № 6 агитквартала
(удуртукчуу Н. Зренкова) чу-
нар-башкы ажилдакчызы
Д. Тажи-Мядек «Байгачы-
тыг Интернационал», склад
ажылдакчызы Л. Тордук

Виницаның «Спартак» дээр спорт клубу-
нун хемчилери Мурнуу Бүтүн дөмгө-
нүн чыл дургузунда хемелээринге белекенип
кедилер. Ам олар республика маргалдажы-
нга киржириниң белекенин чорудуп турар.

ЧУРУКТА: белекел үзүндө.
Е. КОПЫТЫН ФОТОЗУ.
(СЭТА-нын фотохрониказы).

ЧУРУКТА: Москваның Күш-культура институту дунун чаа чикик атлетика манежи.
В. ЧЕРНОВТУН ФОТОЗУ. (ПМА).

ЭЛЕЗИННИ ДОКТААДЫР

АЛЖИР. Чер кырында эң
улуг эленин чер — Сахара
бодунун кымыгаарынын док-
таалма улугаттыр чыдар. Ол
чыл дургузунда мурнуу күчү-
бир километр хире чымып бар
чылдар. Эленинниң иңе тыны-
жы суг дестерин, оларларын
ууткан турар, а оон-биле ка-

ды бүгү-ле дигир чүвөлөр
өдүп эгелээр. Арай оожум-
даа болза, эленин солуг чүк-
ка база көжүп, үнүш-дүжүт-
тү черлерин улай-улай эме-
лесп бар чылдар.
Хей чус чылдарын дургу-
зунда кижилер бойдузун ол
халааның мурнууга кычар-

даа харык чок чораа. Ын-
чаарга бөгүн эртем-билиг бол-
гаш амыг үненин техника-
бисл чепселденген кижилер
элениге удуур демисел чар-
лаан.
Алжириниң солуг талакы
районнарың Сахараның хала-
анынны доктаалды дээш,
үш миллион ажыг га черге
ыштарым болгаш чаданары-
нын тарып олуртуп дээш. А ол
черлериниң бештин дөрт кезээ
өз билин эленинде бастырып
алган чыдар чүв-дир.
Алжириниң көдээ ажил-агый
министрствозунуң тускай ко-
миссиязынын ажаалдан кы-
тап тасавеленин алууга Чер-
ортуу далайын кымынча
ууш-дүжүтүтү черлерин дур-
гаар — Мароккодан Тунис-
биле кымыгаарга чедир—«но-

гаан моондакты» тургузарын
көрүп турар. Оон узуун 1500,
а калбаа 20 километр болур.

Конкут хой санын ыш-
тарым болаш чаданарын
олуртурган 1974 чылда эге-
лээр. Ол-бүгү аажыр улус-
тун куужениншигин болгаш
конкут хой хөргенин негээр
апар. Ынчалза-даа оон алыс
ажыл-дузаны ол бүгү чары-
даалы чайгыр дугаар. «Но-
гаан моондак» эзелтенден
чаа-чак черлерин чаалан
айл, чурттуң солуг район-
нарының агар-бойдузун ар-
харе-чорос белек өскерттир
эчээлде белек дуурутту кул-
тураларын өстүреринге та-
арымчалык байдаларын тургу-
зар, курт үстүрүн ыш ма-
териалдары-биле хандырар.
И. МЯКИШЕВ.

ХӨК БОДААШ ЭВЕС

ГАВАНА. Кылазар чанын
өрү салбактарың дөсөй-
ниң дыкка хой чурттарында
зак бодап ойнап
турар. Хаан палымынын ба-
жыныч, унери — оон канчап-
даа белек, ынчалза-даа
Кубада оу хок бодааш тур-
ар. Хаан палымынын чи-

мистер — палымын чаван
кежигин кол кезектери-
ниң бирээзи болур. А ол чи-
мистерин чүлөк ыкшае унуп
турлаш дүжүрүп алыр.
Кубаның ыш унукчулери
боттарының ажилына хөргө-
сик кыдыр чүлөк унуп ден-
дирлери ажиллап турар.

Камоду провинцияга пала-
ва чимизиниң тилекчилери-
ниң куртка бир дууар мар-
галдажың эртерген. Камоду
гоорай чурттуг Хосе
Васкес үш шак иштиде 71
палыжазе үнүп, 296 салба-
тарын дүжүргөш, тилекчи
болган.
Ю. РОМАЦОВ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ
АДРЕСИ: 667000

Кызыл, Шетинки-Браченко куучузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторун 24-63, редакторун оралакчыларыны 35-24, пропаган-
дизацияны 23-54, харысалгалы секретарыны 23-35, партиягы амырала кылдызын 37-13, култура кылдызын 23-54, калээ ады-
агый кылдызын 21-47, үлөтүр кылдызын 22-64, чагаа кылдызын 41-27, информация база совет тургузут кылдызын 20-60, буга-
терияны 31-75, корректорларыны 27-41. Солуг кылдыг барганга 32-75 телефонуе долар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлеленин Ном үндүр чер, полиграфия болгаш ном сазынын талазы-биле өргөлениң типография, (Кызыл Шетинки-Браченко куучузу бажын № 1), ТС—00177